

POSTANOWIENIE

Dnia 11 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z powództwa K. B.

przeciwko [...]. Spółce Akcyjnej Kopalni Węgla Kamiennego „B.” w O.

o nagrodę roczną tzw. 14 pensję, deputat węglowy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 11 marca 2021 r.,

zażalenia strony pozwanej na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 14 września 2020 r., sygn. akt X Pa (...),

1. oddała zażalenie;

**2. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 900
(dziewięćset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu zażaleniowym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 14 września 2020 r. odrzucił skargę kasacyjną pozwanej [...]. Spółki Akcyjnej Kopalni Węgla Kamiennego „B.” w O. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 23 stycznia 2020 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w M. i zasądzającego od pozwanej na rzecz powoda K. B. kwotę 9.930 zł tytułem nagrody rocznej - 14 pensji oraz kwotę 5.563,20 zł tytułem deputatu węglowego.

W uzasadnieniu Sąd wskazał, że zgodnie z art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c. skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach, w których przedmiotem sporu jest kara porządkowa, świadectwo pracy i roszczenia z tym związane oraz deputaty lub ich ekwiwalent. W niniejszej sprawie powód żądał od pozwanej, obok świadczenia z tytułu nagrody rocznej - 14 pensji w wysokości 9.930 zł, także deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego w wysokości 5.563,20 i o takich roszczeniach orzekały Sądy. Wobec powyższego, skarga kasacyjna pozwanej jest niedopuszczalna w zakresie rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego zasądzającego od pozwanej na rzecz powoda kwotę 5.563,20 zł tytułem deputatu węglowego i na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c. podlegała odrzuceniu, jako że wartość przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej była niższa niż dziesięć tysięcy złotych.

W zażaleniu na powyższe postanowienia pozwana zarzuciła naruszenie art. 398² § 2 k.p.c. w związku z art. 398⁷ § 2 k.p.c., przez: (-) wydanie przez Sąd Okręgowy postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej po jej doręczeniu stronie powodowej i otrzymaniu odpowiedzi na skargę przez pozwaną; (-) zaniechanie wyczerpania procedury z art. 25 k.p.c. stosowanego odpowiednio, mimo - jak się wydaje - przyjęcia tej konstrukcji do badania wartości przedmiotu zaskarżenia, zważywszy na fakt uwzględnienia zarzutu powoda zawartego w odpowiedzi na skargę kasacyjną; (-) orzekanie w toku badania wymogów formalnych skargi o charakterze merytorycznym w zakresie charakteru dochodzonego roszczenia, mimo że charakter tego roszczenia był sporny.

Z powołaniem na powyższy zarzuty żaląca się wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu zażalenia podniesiono, że obowiązujące przepisy limitują możliwość wydania przez sądu drugiej instancji orzeczenia o odrzuceniu skargi kasacyjnej, ograniczając tę czynność sądu zarówno pod względem czasu, jak i etapu, na jakim następuje badanie skargi. W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy doręczając odpis wyroku z uzasadnieniem, pouczył pozwaną o uprawnieniu do wniesienia skargi kasacyjnej i po otrzymaniu skargi doręczył ją powodowi, a strona pozwana otrzymała odpowiedź na skargę. Zdaniem żalącej się, skargi

niedopuszczalnej nie doręcza się drugiej stronie, a decyzja o odrzuceniu następuje po badaniu przez sąd drugiej instancji wymogów formalnych skargi. Z przepisu art. 398⁷ § 2 k.p.c. wynika, że na obecnym etapie sprawy obowiązkiem Sądu Okręgowego było niezwłocznie przedstawienie skargi kasacyjnej i odpowiedzi na nią wraz z aktami sprawy Sądowi Najwyższemu. Gdyby przyjąć nieograniczoną w czasie możliwość wydawania przez sąd drugiej instancji postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej, to doszłoby do zatarcia kompetencji w tym zakresie między sądem drugiej instancji a Sądem Najwyższym. Sąd drugiej instancji mógłby takie postanowienie wydać zawsze, nawet po przekazaniu akt. Taka interpretacja jest nie do przyjęcia. Przepis 398⁷ § 2 k.p.c. zawiera jasny nakaz w tym zakresie, wymagając niezwłocznego przedstawienia akt Sądowi Najwyższemu. Zatem wydanie zaskarżonego postanowienia na tym etapie sprawy było niedopuszczalne.

Ponadto żaląca się zarzuciła, że Sąd drugiej instancji, wobec zakwestionowania przez powoda w odpowiedzi na skargę kasacyjną wartości przedmiotu zaskarżenia, powinien był sprawdzić - zgodnie z art. 25 k.p.c. - wartość przedmiotu zaskarżenia i zarządzić w tym celu stosowne dochodzenie, a także ustalić wartość przedmiotu zaskarżenia. W niniejszej sprawie żaden z elementów tej procedury nie został przeprowadzony, a pozwana nie została wezwana do wyjaśnienia sposobu wyliczenia wartości przedmiotu sporu.

W odpowiedzi na zażalenie powód wniósł o jego oddalenie i zasądzenie od pozwanej kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

Skarga kasacyjna - jako szczególny środek zaskarżenia wnoszony poza tokiem instancji od prawomocnych orzeczeń - musi spełniać wyznaczone ustawowo wymagania, które określają jej dopuszczalność. Takie wymaganie statuuje, między innymi, art. 398² § 1 k.p.c., zgodnie z którym skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach z zakresu prawa pracy o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Stosownie zaś do art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna także w sprawach

dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent.

Nie ulega wątpliwości, że rozpoznawana sprawa jest sprawą o prawa majątkowe, co wymagało oznaczenia wartości przedmiotu sporu w pozwie (art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji (art. 368 § 2 k.p.c.) i w skardze kasacyjnej (art. 398⁴ § 3 k.p.c.). W takiej sprawie powód ma obowiązek oznaczyć w pozwie wartość przedmiotu sporu (art. 126¹ § 1 k.p.c., art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.), zaś przewodniczący w sądzie pierwszej instancji ma obowiązek wyegzekwować od powoda tę wartość pod rygorem zwrotu pozwu (art. 130 § 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. i art. 126¹ § 1 k.p.c.).

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 października 2008 r., I PZ 26/08, (OSNP 2010 nr 5-6, poz. 67) przyjął, że wskazana w pozwie wartość przedmiotu sporu, która nie została sprawdzona przez sąd pierwszej instancji w myśl art. 25 § 1 i 2 k.p.c., pozostaje aktualna w postępowaniu apelacyjnym (art. 368 § 2 k.p.c.) i kasacyjnym (art. 368 § 2 w związku z art. 398⁴ § 3 i art. 398²¹ k.p.c.). W uzasadnieniu powołanego orzeczenia wyjaśniono, że przepis art. 25 § 1 i 2 k.p.c. stanowi podstawę do dokonania sprawdzenia przez sąd wartości przedmiotu sporu i jednocześnie określa granice czasowe tej kontroli. Mianowicie, sąd może na posiedzeniu niejawnym sprawdzić wartość przedmiotu sporu oznaczoną przez powoda i zarządzić w tym celu dochodzenie. Po doręczeniu pozwu sprawdzenie nastąpić może jedynie na zarzut pozwanego, zgłoszony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. Natomiast stosownie do art. 26 k.p.c., po ustaleniu w myśl artykułu poprzedzającego, wartość przedmiotu sporu nie podlega ponownemu badaniu w dalszym toku postępowania. Oznacza to, że po wdaniu się w spór sąd nie ma możliwości modyfikowania wartości przedmiotu sporu. Pozostaje ona w takiej wysokości, w jakiej została określona w pozwie, oczywiście poza przypadkami, kiedy powód cofa pozew w jakiejś części lub rozszerza żądanie pozwu. Możliwość sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji, wynikająca z przepisu art. 368 § 2 k.p.c., nie otwiera możliwości ponownego sprawdzenia wartości przedmiotu sporu. Pozostaje ona w takiej kwocie, jaka została ustalona przed sądem pierwszej instancji. W konsekwencji, wartość przedmiotu zaskarżenia nigdy nie może być wyższa od wartości przedmiotu sporu,

a jedynie - ze względu na zakres zaskarżenia wyroku - może być taka sama lub od niej niższa. Podobnie rzecz się ma w przypadku sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej na podstawie art. 398⁴ § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. i w związku z przywołanymi wyżej przepisami. Taki też pogląd wyrażono w postanowieniach Sądu Najwyższego: z dnia 7 kwietnia 1997 r., III CKN 71/97 (LEX nr 29586), z dnia 19 czerwca 1997 r., III CZ 25/97 (OSNC 1997 nr 10, poz. 162), z dnia 8 grudnia 2000 r., I CZ 115/00 (LEX nr 51342) i z dnia 7 kwietnia 1997 r., III CKN 71/97 (LEX nr 29586).

Badanie wartości przedmiotu zaskarżenia dla oceny dopuszczalności skargi kasacyjnej nie jest jednak tożsame ze sprawdzeniem wartości przedmiotu sporu.

Swoboda, z jaką strona skarżąca określa wartość przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej, aktywuje obowiązek sądu drugiej instancji, do którego skarga ta została wniesiona, sprawdzenia tej wartości. Sąd drugiej instancji nie może bezkrytycznie przyjmować dowolnych twierdzeń o wartości przedmiotu zaskarżenia i w razie uzasadnionych wątpliwości powinien wezwać stronę do uzupełnienia skargi kasacyjnej przez skonkretyzowanie tej wartości, a następnie ocenić ją z punktu widzenia dopuszczalności skargi (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 kwietnia 1998 r., II UZ 24/98, OSNAPiUS 1999 nr 8, poz. 291; z dnia 18 października 2000 r., II UZ 124/00, OSNAPiUS 2002 nr 12; poz. 294; z dnia 25 października 2001 r., I PZ 78/01, OSNP 2003 nr 20, poz. 491; z dnia 27 lutego 2002 r., I PKN 305/01, OSNP 2004 nr 4, poz. 65; z dnia 23 listopada 2007 r., II UZ 30/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 54; z dnia 6 października 2009 r. II UZ 32/09; 9 kwietnia 2009 r., II UZ 7/09 niepublikowane i z dnia 10 lutego 2010 r., II UZ 55/09, niepublikowane). Wartość przedmiotu zaskarżenia określona przez wnoszącego skargę kasacyjną nie jest jednak wiążąca dla oceny dopuszczalności skargi i podlega sprawdzeniu, zarówno przez sąd drugiej instancji, jak i przez Sąd Najwyższy (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 kwietnia 1998 r. II UZ 24/98; z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 47/97 i z dnia 20 czerwca 1997 r., II CKN 245/97 – niepublikowane; z dnia 18 października 2000 r., II UZ 124/00, OSNAPiUS 2002 nr 11 i z dnia 6 kwietnia 2007 r., II PZ 12/0, niepublikowane). Sądy te są nie tylko uprawnione, lecz wręcz zobowiązane do sprawdzenia - w razie wątpliwości - wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia, ponieważ od tej wartości

zależy dopuszczalność skargi kasacyjnej. Sąd drugiej instancji może stwierdzić, a następnie ustalić i przyjąć w sposób wiążący, że wartość przedmiotu zaskarżenia jest w rzeczywistości inna niż podana przez skarżącego. Nie jest to jednak formalne sprawdzanie wartości przedmiotu zaskarżenia (według reguł przewidzianych w art. 25 k.p.c.), lecz kontrola dopuszczalności nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim są skarga kasacyjna.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że art. 398² § 1 k.p.c. ma charakter bezwzględny i nie jest dopuszczalne dowolne, zależne wyłącznie od woli stron "oznaczenie" wartości przedmiotu zaskarżenia po to, ażeby uzyskać uprawnienie do wniesienia skargi kasacyjnej w sprawie, w której skarga taka jest niedopuszczalna. Z tego względu badanie wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w skardze kasacyjnej ma na celu sprawdzenie, czy skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na minimalną wartość zaskarżenia wymaganą przez art. 398² § 1 k.p.c., i nie może być utożsamiane ze sprawdzeniem wartości przedmiotu sporu, o którym stanowią art. 25 k.p.c. i art. 26 k.p.c. O ile bowiem przepisy te wyrażają konieczność ustabilizowania w postępowaniu cywilnym wartości przedmiotu sporu na potrzeby określenia właściwości rzeczowej sądu i wysokości należnych opłat sądowych, o tyle gdy chodzi o określenie wartości przedmiotu zaskarżenia na użytek ustalenia dopuszczalności skargi kasacyjnej potrzeba taka nie występuje, ważne jest natomiast, aby rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy podlegały jedynie te skargi kasacyjne, których dopuszczalność przewidują przepisy procesowe, a nie niewłaściwe określenie wartości przedmiotu sporu przez stronę. W rezultacie nawet brak sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w apelacji nie eliminuje możliwości weryfikacji prawidłowości podanej wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 6 marca 2018 r., II UZ 119/17, LEX nr 2456371 oraz z dnia 5 sierpnia 2020 r., I PZ 3/20, LEX nr 3066725).

W rozpoznawanej sprawie powód K. B. w pozwie przeciwko [...]. Spółce Węglowej Spółce Akcyjnej Kopalni Węgla Kamiennego "B." w O. dochodził dodatkowej nagrody rocznej – 14 pensji za 2016 r. w kwocie 9.930,00 zł oraz ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy za 2016 r. w kwocie 5.563,20 zł. Tak oznaczony przedmiot sporu widnieje również w komparycji zapadłych w sprawie

wyroków Sądu Rejonowego w M. i Sądu Okręgowego w K. Wprawdzie podana przez powoda wartość przedmiotu sporu i zaskarżenia apelacyjnego nie podlegała sprawdzeniu przez Sądy obu instancji, jednak nie była ona kwestionowana przez żadną ze stron. Zasadniczo nie została także zanegowana przez powoda w odpowiedzi na skargę kasacyjną, gdyż nie podważał on wysokości dochodzonych i zasądzonych kwot świadczeń. Zwrócił jedynie uwagę na niedopuszczalność skargi kasacyjnej w odniesieniu do tej części wyroku Sądu Okręgowego, która dotyczy rozstrzygnięcia o ekwiwalencie za deputat węglowy i uwzględniania wartości spornego ekwiwalentu w ogólnej wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego.

Prawdą jest, że deputaty węglowe i ekwiwalenty pieniężne za nie traktowane są jako składniki wynagrodzenia za pracę (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1986 r., III PZP 36/86, LEX nr 14645), a roszczenia o ich zapłatę są roszczeniami majątkowymi. Rzecz w tym, że mimo majątkowego (płacowego) charakteru tych świadczeń ustawodawca wyłączył dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej od wyroku rozstrzygającego o tego rodzaju roszczeniach. W następstwie stwierdzenia, że skarga kasacyjna okazała się niedopuszczalna przedmiotowo w części dotyczącej rozstrzygnięcia o roszczeniu powoda o zasądzenie ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy, należało przyjąć, że pozostała część skargi kasacyjnej odnosząca się do orzeczenia o roszczeniu pozwu o zapłatę nagrody rocznej – 14-pensji stała się niedopuszczalna ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia niższą niż dziesięć tysięcy złotych. W powstałej sytuacji nie było bowiem możliwe zsumowanie kwoty 5.563,20 (co do której skarga kasacyjna była przedmiotowo niedopuszczalna ze względu na treść art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c.) oraz kwoty 9.930,00 zł (dotyczącej drugiego z uwzględnionych przez Sąd Okręgowy roszczeń powoda) dla celów uzyskania wartości zaskarżenia determinującej dopuszczalność skargi kasacyjnej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowane jest bowiem stanowisko, zgodnie z którym przy obliczaniu wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego określonej w art. 398² § 1 k.p.c. (limitującej dopuszczalność skargi kasacyjnej ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia) nie jest możliwe uwzględnienie wartości tych roszczeń, co do których zachodzi wyłączenie dopuszczalności skargi kasacyjnej o charakterze przedmiotowym (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 1998 r., III CKN

346/97, OSNC 1998 nr 9, poz. 147; z dnia 28 czerwca 2005 r., I CZ 44/05, niepublikowane; z dnia 17 maja 2006 r., I CSK 139/06, niepublikowane; z dnia 18 sierpnia 2006 r., III CSK 173/06, niepublikowane; z dnia 4 marca 2008 r., II PK 178/07, OSNP 2009 nr 11 -12, poz. 145).

W niniejszej sprawie nie mamy zatem do czynienia ze sprawdzeniem przez Sąd Okręgowy w trybie art. 19 – 25 k.p.c. wartości przedmiotu sporu (a w konsekwencji – wartości przedmiotu zaskarżenia), przez ustalenie wysokości kwot poszczególnych roszczeń pozwu i rozstrzygnięcia sądowego o nich, ale z oceną dopuszczalności samej skargi kasacyjnej z uwagi na wspomniane wyłączenie spod zaskarżenia kasacyjnego deputatów i ekwiwalentów pieniężnych za nie oraz sposobu ustalania wartości przedmiotu zaskarżenia, jakim w takiej sytuacji pozostaje wartość pozostałych roszczeń objętych zaskarżonym wyrokiem. Kontrolę dopuszczalności skargi kasacyjnej trzeba odróżnić od kontroli samej wartości przedmiotu sporu. Jest ona nie tylko uprawnieniem, ale i obowiązkiem sądu drugiej instancji. Z unormowania art. 398⁶ k.p.c. wynika wszak, że kontrola formalna skargi kasacyjnej należy zasadniczo do sądu drugiej instancji, a dopiero gdy sąd ten nie odrzuci skargi mimo zaistnienia ku temu przesłanek, czyni to Sąd Najwyższy. Sąd drugiej instancji może przy tym skorygować swój błąd co do dopuszczalności skargi kasacyjnej i odrzucić wniesiony środek zaskarżenia dopóty, dopóki nie przekaże akt Sądowi Najwyższemu, zwłaszcza gdyby to z odpowiedzi na skargę powziął wątpliwości co do jej dopuszczalności z uwagi na którąś z okoliczności wymienionych w art. 398⁶ § 2 k.p.c. Nie stoi temu na przeszkodzie regulacja art. 398⁷ § 2 k.p.c. ustanawiającego obowiązek niezwłocznego przekazania skargi wraz z aktami Sądowi Najwyższemu po upływie terminu do wniesienia odpowiedzi na skargę kasacyjną lub zarządzeniu doręczenia odpowiedzi skarżącemu. Z unormowania tego nie wynika zakaz skontrolowania przez sąd drugiej instancji dopuszczalności skargi kasacyjnej także po upływie terminu lub dokonaniu czynności wymienionych w tym przepisie. Błędne pouczenie strony przez sąd o możliwości wniesienia skargi kasacyjnej od wyroku nie czyni bowiem skargi dopuszczalną, jeśli nie jest taką w świetle obowiązujących przepisów.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

